STYCZEŃ-LUTY 1938

TURYZM POLSKI

Rok I Kraków, styczeń—luty 1938 Nr. 1—2

TURYZM POLSKI

Miesięcznik poświęcony zagadnieniom gospodarki turystycznej.
Wydawany przez Studium Turyzmu U. J. w Krakowie z zasiłku
Wydziału Turystyki Ministerstwa Komunikacji

Od Redakcji

Rozwijający się w ostatnich latach bardzo intensywnie dział gospodarki turystycznej w Polsce wymaga troskliwej opieki ze strony czynników oficjalnych, współpracy grona fachowców celem ustalenia racjonalnych wytycznych dla rozwoju turyzmu, jak również współpracy licznego grona fachowców - realizatorów odpowiednio przygotowanych i zorientowanych stale w aktualnych zagadnieniach. Od szeregu lat odczuwa się brak odpowiedniego pisma fachowego, które byłoby organem poświęconym gospodarczym zagadnieniom, związanym z ruchem uzdrowiskowym, letniskowym i turystycznym. Pismo takie przez współpracę grona fachowców, wymianę poglądów i ustalenie opinii w różnych przejawach i dziedzinach turyzmu, może przyczynić się do właściwego rozwoju turystyki w Polsce, a równocześnie do podniesienia poziomu i wyszkolenia pracowników w tym nowym dziale życia gospodarczego.

Z tych względów Wydział Turystyki Ministerstwa Komunikacji poparł wysiłki Studium Turyzmu U. J. w Krakowie, które podjęło trud wydawania miesięcznika na wzór podobnych wydawnictw zagranicznych, celem osiągnięcia racjonalnego rozwoju ruchu uzdrowiskowego, letniskowego i turystycznego.

Miesięcznik będzie ukazywał się z początkiem każdego miesiąca, podawać będzie oryginalne artykuły dotyczące zagadnień turyzmu polskiego z punktu widzenia teoretycznego i praktycznego. Artykuły obejmą zagadnienia organizacyjne, gospodarcze, geograficzne, prawne, statystyczne, kulturalne i społeczne. Prócz tego podawać będzie zestawienia statystyczne, ilustrujące nasilenie ruchu w Polsce i za granicą, kronikę wydarzeń i urządzeń krajowych i zagranicznych, oraz krytykę wydawnictw polskich i obcojęzycznych. Osobny dział poświęcony zostanie metodyce prac oraz technicznym wskazówkom związanym z obsługą ruchu uzdrowiskowego, letniskowego i turystycznego. Z przyczyn natury technicznej musiano oddać do druku łącznie dwa numery za styczeń i luty.

Znaczenie afiszu, fotografii i filmu w propagandzie turystycznej[1].

Odrębną pozycję w wachlarzu środków propagandy turystycznej zajmują afisze. Jest to środek oddziaływania bezpośredniego, powszechnego w odróżnieniu od wydawnictw turystycznych, które docierają indywidualnie do zainteresowanych. Dobrze zawieszony afisz na dworcach kolejowych, pociągach, biurach podróży i innych punktach natężenia ruchu ma bardzo duży zasięg działania i z tego względu jest środkiem propagandowym, stosowanym przez wszystkie kraje zainteresowane w rozwoju ruchu turystycznego. Ze względu na znaczenie tego środka propagandy, afisz turystyczny, wg. zdania fachowców[2]) winien stanowić twór artystyczny, przedstawiający z punktu widzenia techniczno-reklamowego, dobry obraz możliwie wielobarwny, o jednym motywie, zrozumiałym przy pierwszym rzucie oka. Nagromadzenie motywów rozprasza uwagę oglądającego i zmniejsza jego siłę oddziaływania. Napisy winny być krótkie i czytelne z daleka. V Międzynarodowy Kongres Urzędów Turystycznych, który odbył się w Polsce w r. 1929 ustalił standartowe formaty plakatów turystycznych w wymiarze 62 × 100 cm, dla afiszów przeznaczonych do wywieszania na dworcach kolejowych i 50 × 75 cm — w biurach podróży. Wobec dużych wymagań, stawianych afiszom turystycznym, koszty ich wykonania są b. wysokie. Bardzo częste są wypadki rozpisywania konkursów na plakat o określonym temacie. Do pracy wciągane są najlepsze palety malarskie. Conseil Central du Tourisme International ustanowił nagrodę przechodnią, ufundowaną przez króla Fuada w postaci złotego puharu za najlepszy afisz turystyczny. Mniejszą już wartość od plakatów turystycznych przedstawiają jedno- lub wielobarwne fotograwiury. Doceniając znaczenie afiszów oraz trwałą ich wartość, zagranica drukuje je w kolosalnych, jak na nasze stosunki, ilościach. Nakład plakatów, wydany w r. 1934 przez R. D. W. w Niemczech, wyniósł 179 tysięcy sztuk. Wobec małego skrępowania artysty komponującego obraz, tematy plakatu są bardzo różnorodne. Najczęściej spotykanym motywem są malownicze widoki, zabytki sztuki architektonicznej, rzeźbiarskiej i t. p., obrzędy ludowe, mapy folklorystyczne, sportowe i inne. Podobnie jak wydawnictwa turystyczne, afisze wydawane są przez zarządy kolejowe, urzędy tury-

[1]) Artykuł niniejszy jest częścią drugiego rozdziału większej pracy mjr. Mieczysława Fularskiego p. t. „Aktualne problemy turystyki zagranicznej", która ukaże się jako 6 tom Prac Studium Turyzmu U. J.

[2]) Sarter A. Verkehrswerbung bei der Eisenbahnen. Berlin 1927.
Schmidt E. C. Verkehrswerbung — Fremdenverkehr. Berlin 1929.

styczne, związki propagandy turystycznej, zarządy miast, uzdrowisk, letnisk i biura podróży.

Znacznie mniejszy zasięg działania posiadają fotografie turystyczne. Jest to materiał bardzo pożądany przez biura podróży, stanowią bowiem podkład obiektywnego określenia „gatunkowości" atrakcji turystycznej. Duże zapotrzebowania na fotografie stawiane są również ze strony prasy. Należy zaznaczyć, że obok widoków ściśle turystycznych, dużym zainteresowaniem cieszą się również fotografie aktualne kronikarskie, np. zdjęcia wybitnych osób, nanych wydarzeń i t. p. Dużym archiwum fotografij turystycznych dysponuje w Polsce Wydział Turystyki Ministerstwa Komunikacji. Dla scharakteryzowania znaczenia fotografij w propagandzie turystycznej przytoczymy cyfry, zamieszczone w sprawozdaniu R. D. V. za r. 1934 odnośnie co do działalności Zentralbildstelle, które posiadało:

	za granicą	w kraju
Wymiar normalny	18.465	236.265
„ 50×60 cm	310	35.768
„ 100×150 „	202	3.299

Poza prasą fotografie znajdują swe zastosowanie w formie albumów, udostępnionych publiczności, przy dekoracji okiennej i wnętrz biur podróży, hoteli, restauracyj i innych miejsc publicznych. Duże znaczenie ma odpowiednie rozmieszczenie fotografij w wagonach pospiesznych pociągów dalekobieżnych.

Do środków propagandy obrazowej, przechodzącej niekiedy w propagandę przy pomocy słowa, zaliczymy diapozytywy oraz filmy turystyczne. Filmy dźwiękowe wchodzą częściowo w skład propagandy słownej.

Diapozytywy czyli przeźrocza stanowią część składową odczytu, część bardzo wartościową, gdyż ożywiają tekst przemówień. Pod względem wymogów technicznych nie odbiegają one od norm stawianym fotografiom. Dużą inowacją i b. wartościową jest wprowadzenie diapozytywów kolorowych. Archiwum R. D. V. rozrządzało w końcu 1934 r. 20 cyklami, obejmującymi 1165 płyt. Za granicą R. D. V. dostarczyło w r. 1934 — 701 diapozytów.

Znacznie większy zasięg działania posiada propaganda przy pomocy filmów turystycznych. Jest to środek oddziaływania stosunkowo nowy, uzależniony ściśle od techniki kinowej. W odróżnieniu od diapozytywów film turystyczny musi posiadać pewną ożywioną akcję, stanowić źródło rozrywki i z tego względu mijają się z celem filmy, stanowiące wyłącznie zdjęcia pewnych okolic lub też zestawienia krajobrazowe. Dużym powodzeniem cieszą się wśród publiczności filmy turystyczne rysunkowe. Filmy dzielimy na wąskie, mające zastosowanie dość ograniczone do projekcji specjalnych, z zasady nieme i o normalnej szerokości wy-

świetlane w kinoteatrach, Najbardziej stosowaną formą są filmy turystyczne, krótkometrażowe, nadawane w kinach jako dodatki nadprogramowe. Jako norma długości filmu turystycznego podawana jest przez fachowców długość 250—300 metrów. Pewną trudność stanowi konieczność posiadania filmów w różnych językach, oraz przepisy w obcych państwach co do długości filmów nadprogramowych; np. Wielka Brytania 600—700 metrów, Płn. Ameryka — ściśle 300-metrowe i t. p. Filmy dźwiękowe z nagraną muzyką i wkopiowanymi objaśnieniami są obecnie uważane za przestarzałe. Pod względem tematów filmy turystyczne dzielimy na: podróżniczo-turystyczne i kulturalne.

Dla zobrazowania znaczenia i zasięgu filmu, jako środka propagandy turystycznej niech posłuży liczba około 34 milionów biletów, sprzedanych w kinomatografach 12 największych miast w Polsce w r. 1936. Poniżej podajemy porównawcze dane z dziedziny filmowej działalności R. D. V. za r. 1934:

Wyprodukowano 5 filmów turystycznych, 4 filmy kulturalne.

Rozesłano za granicę 566 kopij filmów normalnych, łącznej długości 188 tys. metrów; 210 kopij filmów wąskich, łącznej długości 27.300 m.

Archiwum filmowe obejmowało w końcu 1934 r.: 45 filmów turystycznych i 11 filmów kulturalnych.

Jak już zaznaczaliśmy, film dźwiękowy, mówiony wchodzi również częściowo w zakres propagandy słownej.

Mjr. Mieczysław Fularski.

Ruch uzdrowiskowo letniskowy w Polsce.

Ruch uzdrowiskowo letniskowy przez swoje znaczenie gospodarcze, społeczne, lecznicze i kulturalne stanowi bardzo ważny dział w ogólnej gospodarce turystycznej w Polsce. Ze względu na intensywny rozwój, oraz coraz większe zainteresowanie nim przez dużą liczbę miejscowości, jak również ze względu na znaczenie ruchu, winien on być otoczony należytą troską przez czynniki oficjalne, winien rozwijać się w racjonalnych ramach prawnych, w myśl planowej polityki. Jesteśmy obecnie świadkami jego naturalnego rozwoju, który jednak musi być pokierowany, dlatego słuszną rzeczą wydaje się, aby zastanowić się nad możliwościami rozwojowymi ruchu, jego brakami i potrzebami. Punktem wyjścia jak zawsze, jest znajomość stanu faktycznego, dlatego celem pierwszego w tej dziedzinie artykułu, jest wierne przedstawienie obecnego stanu w miarę możliwości uzyskanych materiałów statystycznych. W artykule niniejszym ograniczam się jedynie do opisania stanu istniejącego, który pozwoli na przedyskutowania rozmaitych, licznych zagadnień, związanych z ruchem uzdrowiskowo letniskowym, współcześnie tak bardzo aktualnych.

Materiały do niniejszego artykułu uzyskano głównie z Wydziału Turystyki Ministerstwa Komunikacji, który drogą specjalnej ankiety zgromadził obfity materiał, dający dziś najlepszy pogląd na nasilenie ruchu letniskowego w Polsce. Prócz tego wykorzystano materiały Ministerstwa Opieki Społecznej, Związku Uzdrowisk Polskich, Związku Powiatów R. P., Studium Turyzmu U. J. i Komisji Studiów LPT., gromadząc w ten sposób prawie całkowity

TABELA Nr 1.

Ilość uzdrojowisk i letnisk w Polsce.

Rodzaj	WOJEWÓDZTWA																Polska razem
	Białostockie	Kieleckie	Krakowskie	Lubelskie	Lwowskie	Łódzkie	Nowogródz.	Poleskie	Pomorskie	Poznańskie	Stanisławow.	Śląskie	Tarnopolskie	Warszawskie	Wileńskie	Wołyńskie	
Zdrojowiska państwowe	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	6
Zdrojowiska użyteczności publicznej	—	1	5	1	4	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	13
Zdrojowiska z prawem poboru taksy	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	6
Zdrojowiska bez prawa poboru taksy	—	—	5	—	6	—	—	—	2	1	8	2	1	—	—	—	25
Stacje klimatyczne użyteczności publ.	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	1	—	—	6
Stacje klimatyczne i kąpielowe z prawem poboru taksy	—	1	13	1	—	—	—	—	13	—	6	5	—	—	—	—	39
Uzdrowiska — razem	1	4	29	2	11	—	—	—	15	2	18	9	2	2	—	—	95
Letniska	37	47	285	12	81	31	18	17	107	19	99	12	32	105	38	16	956
Uzdrowiska i letniska razem	38	51	314	14	92	31	18	17	122	21	117	21	34	107	38	16	1.051

istniejący materiał. Mimo to jednak należy zaznaczyć, iż liczby podane mają jedynie charakter przybliżony, orientacyjny ze względu na różny sposób prowadzenia statystyki przez poszczególne referaty wojewódzkie oraz Związki Letnisk.

Liczbę miejscowości leczniczych i wypoczynkowych w Polsce podaje tabela nr. 1.

Państwowych zdrojowisk jest sześć: Druskieniki, Busko, Krynica, Szkło, Ciechocinek oraz nieczynny Burkut. Zdrojowisk o cha-

rakterze użyteczności publicznej jest 13: Solec, Krzeszowice, Rabka, Swoszowice, Szczawnica, Żegiestów, Nałęczów, Iwonicz, Lubień Wl., Rymanów, Truskawiec, Inowrocław, Morszyn. Zdrojowisk z prawem poboru taksy jest sześć: Krościenko, Muszyna, Piwniczna, Wysowa, Goczałkowice, Jastrzębie. Ponadto istnieje 25 prywatnych zdrojowisk wydających kąpiele lecznicze, które nie są objęte wykazem Min. Opieki Społecznej. Niektóre z nich podpadają pod wymagania ustawy o uzdrowiskach, inne zaś ze względu na dobro i bezpieczeństwo społeczne winny być również oddane pod opiekę Min. Opieki Społecznej. Razem mamy w Polsce 50 uzdrojowisk posiadających urządzenia lecznicze i wydające zabiegi lecznicze. Wymienionych 25 pierwszych zdrojowisk wydało w 1936 r. — 1,972.929 zabiegów leczniczych, za które zapłacono około 8 milionów zł.

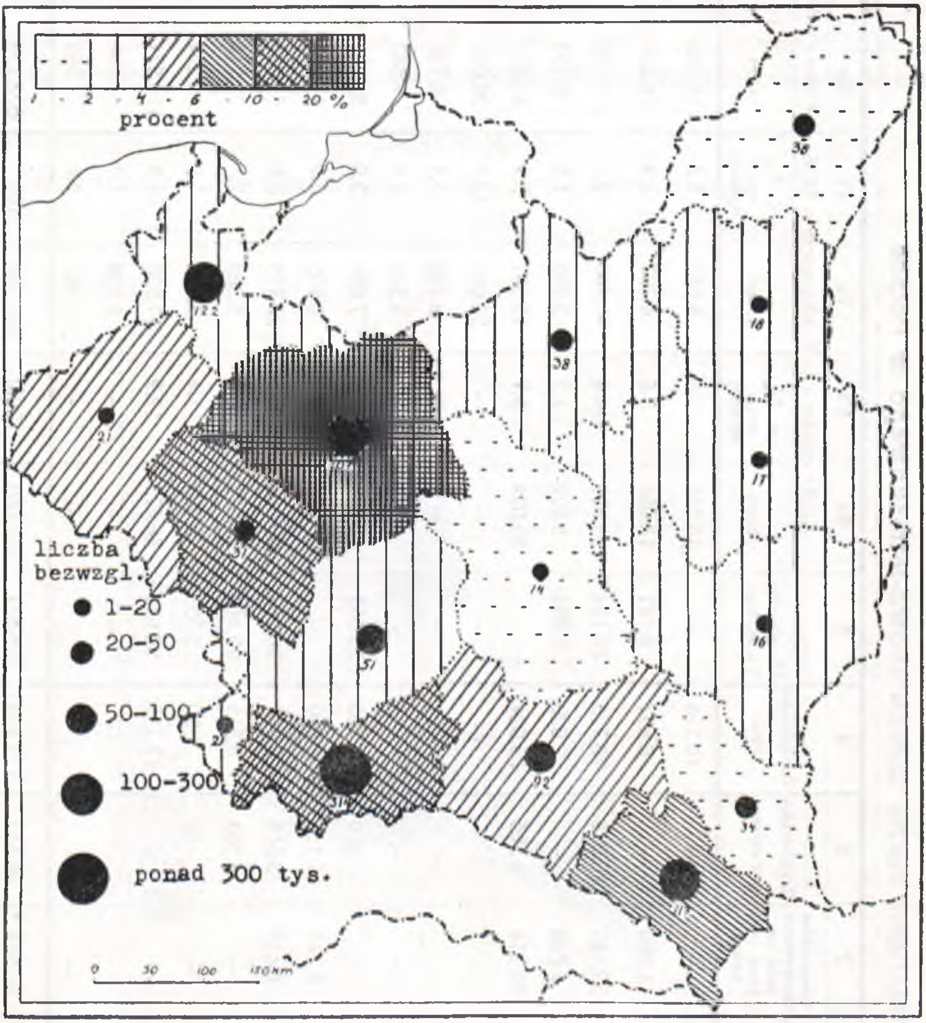
Uzdrowisk, stacyj klimatycznych o charakterze użyteczności publicznej jest sześć: Ojców, Zakopane, Jaremcze, Worochta, Zaleszczyki, Otwock, prócz tego przyznano 39 większym letniskom i kąpieliskom (13) prawo pobierania taksy, można więc traktować je jako urządzone już stacje klimatyczne. Najwięcej letnisk z prawem poboru taksy jest w krakowskim (13), stanisławowskim (6) i śląskim (5). Razem na terenie Polski istnieje 45 stacji klimatycznych.

Prócz uzdrowisk i stacyj klimatycznych, których razem jest 95 istnieje na obszarze Rzeczypospolitej 956 miejscowości do których przyjeżdżają letnicy. Z nich część jest już odpowiednio urządzona i musi być traktowana jako poważne letniska, większość jednak są to wsie, miasteczka lub dwory trudniące się wynajmowaniem mieszkań i obsługą przyjezdnych w celach wypoczynkowych. Ta olbrzymia liczba miejscowości, jest rozrzucona po Polsce w sposób nierównomierny. Najwięcej miejscowości wypoczynkowych jest w krakowskim (285), pomorskim (107), warszawskim (105), stanisławowskim (99) i lwowskim (81). Rozmieszczenie schematyczne miejscowości letniskowych podaje mapa nr. 1, oraz tabela nr. 1.

Obecnie w Polsce istnieje 1051 miejscowości uzdrowiskowo-letniskowych, które z punktu widzenia gospodarczego interesują się ruchem przyjezdnych. Liczba ta nie jest ostateczna, ruch bowiem obejmuje coraz szersze kręgi, nie jest ujęty całkowicie w niniejszej statystyce. Świadczy o tym fakt, iż przed dwoma laty, w 1936 r. Związek Powiatów R. P. w swej cennej broszurze p. t. „Jak urządzić letnisko?“ podał liczbę 560 letnisk. Należy spodziewać się, iż liczba miejscowości wypoczynkowych będzie przez szereg lat w dalszym ciągu wzrastać. Świadczą o tym ciągle nowopowstające komisje, komitety i związki letniskowe. W związku z tym jednak należałoby się zastanowić nad możliwościami ustalenia wytycznych ruchu, jego terytorialnej koncentracji, co najskuteczniej da się uzyskać

MAPA Nr 1.

Rozmieszczenie ruchu letniskowego w r. 1936.

przez stworzenie podstaw prawnych ruchu, sformułowanie pojęcia letniska. Faktem jest, iż szereg wielkich letnisk a nawet uzdrowisk zostało pominiętych w oficjalnym wykazie uzdrowisk. Należałoby zastanowić się również nad możliwością nowelizacji ustawy o uzdrowiskach, w kierunku ułatwienia miejscowościom całkowicie urządzonym dostania się na oficjalną listę uzdrowisk prawie w sposób automatyczny.

Nasilenie ruchu w uzdrowiskach i letniskach podaje tabela nr. 2, rozmieszczenie jego schematyczne mapy nr. 1 i nr. 2. Ogółem wyjeżdża na letnisko lub kurację 622.158 o s ó b, co świadczy o pomyślnym rozwoju

TABELA Nr 2.

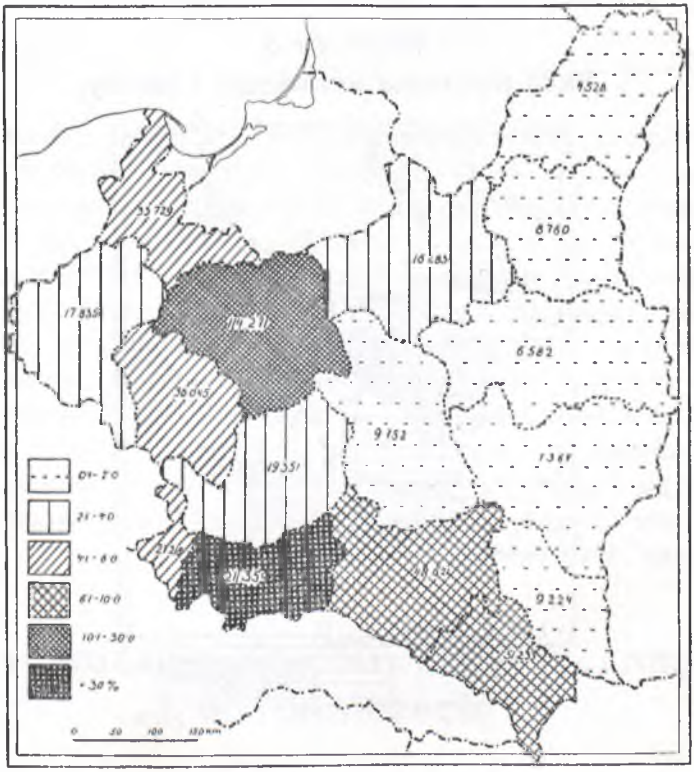
Nasilenie ruchu uzdrowiskowo-letniskowego w Polsce.

Województwa	1	2	3	4	5	6a	6b	7a	7b	8a	8b
						Uzdrowiska		Frekwencja w 1936 r.		Frekw. z uzdrow. i letn.	
	Zdrojowiska państwowe	Zdrojowiska użyteczności publ. lub z praw pob. taksy	Zdrojowiska prywatne	Zdrojowiska razem	Stacje klimatyczne i kąpielowe	razem	w % sumy ogólnej	razem	w % sumy ogólnej	razem	w % sumy ogólnej
Białostockie	10.216	—	—	10.216	—	10.216	2,8	6.067	2.3	16.283	2.6
Kieleckie	5,749	1.108	—	6.857	6.197	13.054	3.6	6.297	2.4	19.351	3.1
Krakowskie	31.662	37.185	10.978	79.775	80.124	159.899	44.4	51.460	19.7	211.359	34.0
Lubelskie	—	2.020	—	2.020	3.952	5.972	1.7	3.780	1.5	9.752	1.6
Lwowskie	504	30.214	4.306	35.024	—	35.024	9.7	13.597	5.2	48.621	7.8
Łódzkie	—	—	—	—	—	—	—	36.045	13.8	36.045	5.8
Nowogródzkie	—	—	—	—	—	—	—	8.760	3.4	8.760	1.4
Poleskie	—	—	—	—	—	—	—	6.582	2.5	6.582	1.1
Pomorskie	—	—	280	280	25.552	25.832	7.3	7.897	3.0	33.729	5.4
Poznańskie	—	5.744	1.156	6.900	—	6.900	1.9	10.935	4.2	17.835	2.9
Stanisławowskie	—	6.443	3.518	9.961	20.297	30.258	8.3	20.975	8.0	51.233	8.2
Śląskie	—	—	6.363	6.363	15.466	21.829	6.0	5.389	2.1	27.218	4.4
Tarnopolskie	—	—	50	50	5.353	5.403	1.4	3.821	1.5	9.224	1.5
Warszawskie	17.737	—	—	17.737	28.936	46.673	12,9	67.598	25.9	114.271	18.3
Wileńskie	—	—	—	—	—	—	—	4.528	1.7	4.528	0.7
Wołyńskie	—	—	—	—	—	—	—	7.367	2.8	7.367	1.2
RAZEM	65.868	82.664	26.651	175.183	185.877	361.060	100.0	261.098	100.0	622.158	100.0

ruchu, w 1935 r. bowiem szacowałem, iż w wyjazdach bierze udział około 430 tys. osób. Z tego w celach leczniczych, to znaczy do zdrojowisk wyjeżdża 175.183 osób co stanowi 2·02% ludności mieszkającej w miastach. W Niemczech w sezonie 1935/36 odwiedziło zdrojowiska 3.436 tys. osób, co stanowi 13·1% ludności miejskiej. Podobny odsetek charaktery-

MAPA Nr 2.

Rozmieszczenie ruchu uzdrowiskowo-letniskowego w 1936 r.

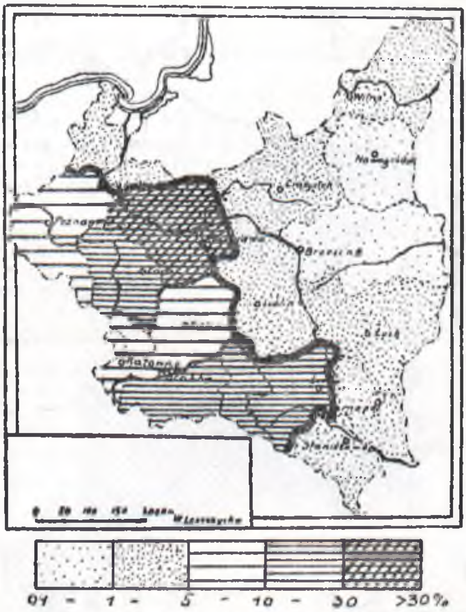

zuje ruch zdrojowiskowy w Italii i Francji. Różnice są wielkie, możemy więc uważać, iż nasz ruch znajduje sie dopiero w stanie początkowym, zarazem możliwości jego rozwoju zdają się być olbrzymie, dlatego wielki nacisk można położyć na odpowiednią rozbudowę uzdrowisk. Zagadnieniu ustalenia właściwych dróg rozbudowy ruchu uzdrowiskowego, jak również przedstawieniu danych jego pojemności i nasycenia poświęcimy odrębny artykuł.

Stacje klimatyczne odwiedziło 185.877 osób co stanowi około 2·1% ludności miejskiej. W miastach żyje 8.731 tys. mieszkańców. W letniskach polskich zanotowano 261.098 osób, co stanowi 42%

ruchu ogólnego, a w stosunku do ludności miejskiej wynosi zaledwie 3·0%. Razem więc z miast wyjeżdża około 7% ogółu ludności. Z innych obliczeń wiemy, iż jest w Polsce około 560 tys. rodzin w ten sposób uposażonych, iż mogą one wyjechać na lato, co znów świadczy, iż **możliwości finansowe społeczeństwa nie są wyzyskane nawet** w 30%. Liczby te jakkolwiek oparte na szacunku stwierdzają niezbicie, iż możliwości rozwoju ruchu uzdrowiskowo letniskowego w Polsce są bardzo znaczne, dlatego winny one być wykorzystane ze względu na ogólnopaństwowe znaczenie ruchu.

MAPA Nr 3.
Skąd pochodzą kuracjusze i letnicy.

Zasięg skąd wyjeżdżają obecnie kuracjusze i letnicy przedstawia mapa nr. 3, podająca procentowy ich udział z poszczególnych województw. Mapa wskazuje, iż głównie zasilają uzdrowiska i letniska **mieszkańcy województw południowo zachodnich**, najgęściej zaludnionych, najbardziej uprzemysłowionych i zurbanizowanych. Wśród nich na plan pierwszy wybija się Warszawa, która wraz z województwem warszawskim dostarcza około 1/3 ogólnej liczby wyjeżdżających. Duża jest rola województw łódzkiego, krakowskiego i lwowskiego, mniejsza zaś poznańskiego, śląskiego i kieleckiego. Mapa przedstawia tereny akwizycji letników, podaje wytyczne dla polityki komunikacyjnej, wskazuje na kierunki rozprowadzania materiałów propagandowych.

Z tabeli nr. 2 jak również z mapy nr. 2, wynika, iż ruch uzdrowiskowo letniskowy kieruje się głównie do województw: krakowskiego (34%), warszawskiego (18·3%), stanisławowskiego (8·2%), lwowskiego (7·8%), łódzkiego (5·8%) i pomorskiego (5·4%). Napływ do innych województw jest mniejszy, jak to podaje wymieniona tabela, najsłabszy zaś jest w wileńskim, poleskim, nowogródzkim i tarnopolskim.

Inaczej układają się odsetki ruchu letniskowego, gdy pominiemy zdrojowiska i stacje klimatyczne. Wtedy na plan pierwszy wybija się województwo warszawskie (25·9%), krakowskie (19·7%), łódzkie (13·8%) i stanisławowskie (8·0%). Województwa wschodnie mają ruch słaby, nie odgrywający poważniejszej roli w gospodarce letniskowej ogólnopolskiej.

Zestawienie powyższe podaje pewne wytyczne dla prowadzenia akcji letniskowej w Polsce. Istniejące nasilenie ruchu wysuwa na pierwsze miejsce te województwa, w których przede wszystkim należałoby zorganizować letniska i utworzyć zawodowe związki letnisk. Nasilenie ruchu wskazuje zarazem jaką rolę gospodarczą posiada ruch letniskowy dla poszczególnych województw, w których należy na niego położyć szczególny nacisk ze względu na dobro danego województwa oraz całego państwa. Obroty związane z ruchem uzdrowiskowo letniskowym można w Polsce szacować na około 120 do 150 milionów złotych, dlatego ta nowa u nas gałąź życia gospodarczego zasługuje na uwagę czynników oficjalnych, samorządu terytorialnego i gospodarczego, instytucji i organizacji społecznych, oraz kapitału państwowego i prywatnego.

Dr Leszczycki Stanisław.

Organizacja Ruchu Turystycznego w Niemczech.

Wewnętrzny ruch turystyczny Rzeszy jest scentralizowany w Wydziale Turystyki Rzeszy (Reichsausschuss für Fremdenverkehr), który został powołany do życia na mocy ustawy z dnia 23 czerwca 1937 r., a podlega bezpośrednio Ministerstwu Oświaty Ludowej i Propagady. Na czele tego Wydziału nominalnie stoi Minister Oświaty Ludowej i Propagandy, natomiast wszelkie czynności urzędowe spoczywają w ręku jego zastępcy. W skład Wydziału Tyrystyki Rzeszy wchodzą przedstawiciele 31 urzędów, związków i organizacyj, a w szczególności:

I. 1. Minister Oświaty Ludowej i Propagandy — Der Reichsminister für Volksaufklärung und Propaganda

II. Przedstawiciele zainteresowanych ministerstw Rzeszy:

2. Ministerstwo Komunikacji — Reichsverkehrsministerium

3. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych — Reichsministerium des Innern
4. Ministerstwo Skarbu — Reichsfinanzministerium
5. Ministerstwo dla Spraw Gospodarczych — Reichswirtschaftsministerium
6. Ministerstwo Żeglugi Powietrznej — Reichsluftfahrtministerium
7. Ministerstwo Poczty — Reichspostministerium
8. Ministerstwo Spraw Zagranicznych — Auswärtiges Amt

III. Rządy Krajowe (Länderregierungen) specjalnie zainteresowane ruchem turystycznym:

9 Prusy — Land Preussen
10. Bawaria — Land Bayern
11. Saksonia — Land Sachsen
12. Wirtembergia — Land Württemberg
13. Baden — Land Baden
14. Turyngia — Land Thüringen
15. Inne kraje niemieckie — Übrige deutsche Länder.

IV. Centralne towarzystwa, związki i przedsiębiorstwa zainteresowane gospodarczo lub sportowo ruchem turystycznym:

16. NIEMIECKIE KOLEJE RZESZY — Deutsche Reichsbahn
17. Dział komunikacji — Koleje żelazne
Reichsverkehrsgruppe — Schienenbahnen
18. Dział komunikacji — Żegluga morska
Reichsverkehrsgruppe — Seeschiffahrt
19. Dział komunikacji — Żegluga rzeczna
Reichsverkehrsgruppe — Binnenschiffahrt
20. Dział komunikacji — Przemysł automobilowy
Reichsverkehrsgruppe — Kraftfahrgewerbe
21. Dział komunikacji — Przemysł pomocniczy dla komunikacji
Reichsverkehrsgruppe — Hilfsgewerbe des Verkehrs
22. Niemiecka „Lufthansa" — Deutsche Lufthansa
23. PAŃSTWOWY ZWIĄZEK TURYSTYCZNY — Reichsfremdenverkehrsverband
24. Izba gospodarcza Rzeszy — Reichswirtschaftskammer
25. Dział gospodarki — Przemysł restauracyjny i hotelowy
Wirtschaftsgruppe — Gaststätten- und Beherbergungsgewerbe
26. Rada propagandowa gospodarki niemieckiej
Werberat der deutschen Wirtschaft
27. Przewodniczący sportu Rzeszy — Reichssportführer
28. Przewodniczący sportu lotniczego Rzeszy — Reichsluftsportführer
29. Naczelna narodowa władza sportowa dla niemieckiego automobilizmu
Oberstte Nationale Sportbehörde für die deutsche Kraftfahrt (O. N. S.)

V. Organizacje stanowe i front narodowo-socjalistyczny „Kraft durch Freude"

30. Niemiecka Rada Gmin — Deutscher Gemeindetag
31. Niemiecki Front Robotniczy, Narodowo-Socjalistyczny Związek „Kraft durch Freude" — Deutsche Arbeitsfront NS-Gemeinschaft „Kraft durch Freude".

Wspomniany Państwowy Związek Turystyczny powstał na mocy ustawy Rzeszy z dnia 26 marca 1936, z pełnymi prawami publicznymi, któremu przewodniczy również zastępca Ministra Oświaty Ludowej i Propagandy. W zakres działania Związku wchodzi zorganizowanie miejscowych placowek popierania ruchu turystycznego oraz propaganda niemieckiego ruchu turystycznego na całym obszarze Rzeszy łącznie z ką-

pieliskami i uzdrowiskami. W szczególności oprócz celowej i skutecznej propagandy, spełnia on rolę doradczą wobec swych członków i załatwia wszelkie ich sprawy związane z ruchem turystycznym u władz i w urzędach. Państwowy Związek Turystyczny utrzymuje w Berlinie centralę informacyjną i propagandową „Deutschland" i organizuje w jej lokalach od czasu do czasu wystawy o charakterze propagandowym. Urzędowym organem Wydziału Turystyki Rzeszy oraz Państwowego Związku Turystycznego jest czasopismo „Der Fremdenverkehr".

Członkami Związku Turystycznego Rzeszy są Niemieckie Krajowe Związki Turystyczne, (Landesfremdenverkehrsverbände) których jest 24:

Baden
Berlin
Harz
Hessja-Waldeck — Hessen-Waldeck
Kurmark
Meklemburgia — Mecklemburg
Dolna Saksonia — Niedersachsen
Niemcy Środkowe — Mitteldeutschland
Monachium i południowa Bawaria — München und Südbayern
Norymberga i północna Bawaria — Nürnberg und Nordbayern
Nordmark
Ostfriesland
Wschodnie i zachodnie Prusy — Ost- und Westpreussen
Pomorze — Pommern
Nadrenia — Rheinland
Rhein-Main
Zagłębie Saary — Saarpfalz
Saksonia — Sachsen
Śląsk — Schlesien
Turyngia — Thüringen
Unterweser-Jade
Weserbergland
Westfalia — Westfalen
Wirtembergia — Württemberg -Hohenzollern

a w skład których wchodzą przede wszystkim gminy z ruchem turystycznym, leżące w obrębie jednego z rejonów turystycznych. Poza tym mogą tu także należeć zainteresowane specjalnie w ruchu turystycznym publiczne organizacje, towarzystwa oraz przedsiębiorstwa. Krajowe Związki Turystyczne stoją pod nadzorem Rządów Krajowych, względnie urzędów przez nie ustalonych, popierają ruch turystyczny na swoim obszarze, opiekują się swoimi członkami, udzielają fachowych wskazówek.

Do gmin z ruchem turystycznym należą takie gminy, w których liczba nocujących turystów w ciągu roku regularnie przekracza 1/4 ilości stałych mieszkańców lub które cieszą się znacznym ruchem wycieczkowym. Gminy z ruchem turystycznym opiekują się nim jedynie na swoim

obszarze i współpracują z lokalnymi zarządami zdrojowisk, biurami podróży i związkami turystycznymi. Na nich ciąży obowiązek wznoszenia i utrzymywania inwestycyj turystycznych.

Niemieckim ruchem podróżniczym zajmuje się Centrala Kolei Rzeszy (Reichsbahnzentrale für den Deutschen Reiseverkehr). Centrala ta jest instytucją wyłonioną z Niemieckiego Towarzystwa Kolei Rzeszy (Deutsche Reichsbahngesellschaft) popiera przede wszystkim planowo ruch turystyczny z zagranicy do Niemiec i w tym celu utrzymuje 31 własnych placówek na całym świecie:

Argentynie	Finlandii	Norwegii
Austrii	Francji	Paragwaju
Brazylii	Hiszpanii	Peru
Bułgarii	Holandii	Południowej Afryce
Chile	Indiach Holend.	Rumunii
Chinach	Japonii	Szwajcarii
Czechosłowacji	Jugosławii	Szwecji
Danii	Kanadzie	U. S. A.
Egipcie	Kubie	Węgrzech
Estonii	Mandżurii	Wielkiej Brytanii
		Włoszech

Mgr Nawratilówna Elfryda.

Podstawy prawne turystyki w Rumunii.

Wśród państw, które ogół zagadnień związanych z turystyką uregulowały drogą jednej ustawy i skupiają te zagadnienia w jednym państwowym urzędzie, znajduje się również Rumunia. Wydanie ustawy z dn. 29 lutego 1936 r. było kwestią pierwszorzędnej wagi dla turystyki w Rumunii. Zarówno ze względu na ogrom zagadnień, które miały znaleźć swój wyraz w ustawie jak i na konieczność dostosowania się do potrzeb chwili bieżącej, ustawa ta musiała pozostać w wielu punktach ustawą ramową, pozostawiając szczegółowe uregulowanie szeregu spraw późniejszym rozporządzeniom.

Aby ustawa wyżej wspomniana mogła dać w praktycznym zastosowaniu jak najlepsze wyniki, powołano do życia odpowiedni aparat organizacyjny. Stanowi go centrala, którą jest Narodowy Urząd Turystyki, a której w departamentach podporządkowane są Urzędy Depertamentalne Turystyki, tym zaś w dalszym ciągu podlegają lokalne urzędy kuracyjne i turystyczne. Pod kontrolą wyżej wymienionych urzędów pracują prywatne stowarzyszenia turystyczne, biura podróży, hotele, pensjonaty i restauracje.

Art. I. omawianej ustawy powołuje do życia Narodowy Urząd Turystyczny (N. U. T.) dla prowadzenia i rozwijania turystyki w Rumunii.

Art. II. nadaje mu osobowość prawną. Bardzo ważnym przywilejem jest zwolnienie go od wszelkich podatków względem państwa, departamentu i gminy, ponadto zwolnienie od wszelkich taks i opłat. N. U. T. ma stanowić centrum koordynacyjne, dyspozycyjne i kontrolujące dla wszelkich spraw związanych z turystyką w Rumunii. Na jego czele stoi prezes mianowany na lat 5 dekretem królewskim z polecenia M.S.W., za zgodą Wyższej Rady Turystycznej. On też zasadniczo jest czynnikiem decydującym, gdyż będąc zarazem przewodniczącym Komitetu 5-ciu i Wyższej Rady Turystycznej, jako całkowicie odpowiedzialny kierownik Urzędu, rozstrzyga ostatecznie we wszystkich sprawach personalnych i budżetowych.

Organem pomocniczym w sprawach kierowania N. U. T. jest Komitet, składający się z 5-u osób, mianowanych dekretem królewskim, które poza kierownictwem urzędu, mają zatwierdzać sprawozdania prezesa z działalności instytucji oraz kontrolować budżet, jak również przygotować program prac na rok następny i wydać opinię co do projektu budżetowego. Członkowie Komitetu mianowani są również na lat 5. Sesje odbywają się raz na miesiąc, częściej tylko w razie potrzeby, zawsze na wezwanie prezesa.

Organem pewnego rodzaju projektodawczym jest Wyższa Rada Turystyczna. Zadaniem jej jest stawianie propozycji pożytecznych dla rozwoju turystyki, przy czym każdy z członków ma naświetlić daną sprawę z punktu widzenia instytucji, którą reprezentuje. Bardzo zróżnicowany skład osobowy pozwala przypuszczać, że każdy projekt zostanie wyczerpująco omówiony. W skład Wyższej Rady Turystycznej wchodzą: delegat Min. Sp. Zagr.; gen. dyr. dróg. z Min. Komunik.; nacz. obsługi kąpielowo klimatycznej z Min. Pracy i Zdrowia; dyr. „porządku leśnego"; dyr. „polowania" i czł. kom. zabytków natury z Min. Rolnictwa i Dóbr Rządowych; admin. dóbr i lasów państw.; dyr. lotnictwa cyw. z pods. państw. powietrza; prezes tow. inż. leśnych; del. Min. W. R. i O P.; insp. gen. hon. rybołóstwa; prezes synd. dziennikarzy; prezes zjedn. stow. sport.; prezes zjedn. tow. turyst.; delegaci: król. fundacji kult.; kom. zabytków hist.; sztabu; zarządu podatków, adm. handl. i dróg kom. wodnej; rum. automob. klubu; ligi morskiej; król. tow. geogr.; tow. radiowego; urz. wych. młodz. rum.; urz. nar. wych. fiz.; stow. biur handl. podróży; synd. zrzesz. hotel., właść. zakł. i stacji kąpielowych; właść. wód miner. Ponadto skład rady kompletuje się jeszcze 10-ma osobami (znawcami turystyki) zaproponowanymi przez Komitet i zatwierdzonymi przez Radę. Część prawną Rady stanowią dawni prezesi. N. U. T. Rada zbiera się raz na trymestr, wyjątkowo częściej, o ile zajdzie tego potrzeba.

Natomiast dla wykonania decyzji i dyspozycji prezesa, przewiduje ustawa utworzenie na podstawie osobnego regulaminu, specjalnych

organów wewnętrznych, złożonych z urzędników, przeniesionych i oddzielonych na prośbę N. U. T. od funkcjonariuszy państwowych, departamentalnych i gminnych. Trzej z pośród członków Komitetu będą stanowić komisję dla wniosków o nominacjach i awansach urzędników. Jedynie przekroczenia dyscyplinarne będą sądzone przez komisję dyscyplinarną przy M. S. W., której orzeczenia są wiążące dla prezesa N. U. T.

Aparat organizacyjny (biuro) jest potrzebne, aby N. U. T. mógł sprostać zadaniom, jakie na niego nakłada ustawa. Zadania te są bardzo liczne: propaganda turystyki w kraju i zagranicą (wspólnie z Min. Sp. Zagr.) przy pomocy wszelkich dostępnych środków, a zarazem dostarczenie publiczności wszelkich informacji dotyczących turystyki, (między innymi środkami propagandy: zakładanie biur turystycznych i pomoc dla już istniejących); specjalna opieka nad turystami cudzoziemskimi; rozbudowa wszelkiego rodzaju urządzeń technicznych, mogących przyczynić się do rozwoju turystyki (rozwój urządzeń komunikacyjnych, budowa hoteli); współpraca i pomoc dla wszystkich instytucji, które przez swą działalność mogłyby, choćby pośrednio oddziaływać na rozwój turystyki (stowarzyszenia turystyczne, sportowe, muzyczne); klasyfikacja miejscowości posiadających walory turystyczne oraz wydawanie opinii w sprawach zabudowy miejscowości turystycznych, kąpielowych i klimatycznych; kontrola działalności stowarzyszeń turystycznych, handlowych biur podróży, oraz hoteli pensjonatów i restauracji; tworzenie i opieka nad szkołami specjalnymi, mającymi kształcić personel hotelowy, restauracyjny oraz przewodników. Równocześnie N. U. T. jest organem doradczym dla wszystkich instytucji w sprawach turystyki (np. w sprawie zawierania międzynarodowych porozumień turystycznych); ogłasza dane statystyczne i ekonomiczne potrzebne dla orientacji polityki turystycznej rumuńskiej, a studiując środki właściwe dla rozwoju turystyki, czuwa by wszystkie władze publiczne i instytucje prywatne zdawały sobie sprawę z interesów turystyki.

Te wielkie zadania wymagają również wielkich środków. W myśl ustawy dochody N. U. T. poza subwencją M. S. W. (conajmniej milion leji) oraz wpływów osiągniętych w drodze specjalnych ustaw mają pochodzić z opodatkowania specjalnym znaczkiem turystycznym: paszportów, nowych samochodów, rachunków hotelowych i pensjonatowych oraz koncesji kasyn i klubów, ze sprzedaży wydawnictw, z subwencji i darów. Szereg przepisów reguluje szczegółowo sprawy budżetowe. Interesującym jest, że budżet N. U. T. jest uchwalony przez Izby deputowane jako budżet oddzielny. Wydatki powyżej 5 milionów leji muszą być zatwierdzone przez Radę Ministrów.

Organizacja organów zewnętrznych przedstawia się nieco inaczej. W każdym departamencie jest ustanowiony Departamentalny

Urząd Turystyczny. Zarząd Urzędu jest wykonywany przez Komitet złożony: z prefekta (naczelnika) departamentu jako prezesa; burmistrza (wójta) miasta, gdzie rezyduje Urząd; naczelnego inż.; nacz. doktora; nacz. policji; delegata koleii (C. F. R.); prasy; hoteli; król. klubu automob.; zjedn. tow. turyst. rum.; biur handl. podróż.; oraz 3 członków z głównych miejscowości departamentu. Władzą wykonawczą są w tym wypadku albo prefektury, albo utworzone specjalne oddziały N. U. T. Zadaniem Departamentalnego Urzędu Turystycznego jest czuwanie i kontrola nad wszystkimi urzędami lokalnymi kuracyjnymi i turystycznymi w danym departamencie oraz spełnianie innych funkcji powierzonych mu przez N. U. T. Ustawa nie normuje dochodów Departamentalnych Urzędów Turystycznych.

W miejscowościach kuracyjnych, kąpielowych (jako takie klasyfikuje je Min. Pracy i Zdrowia, uwiadamiając o tem N. U. T.) oraz turystycznych, klimatycznych i sportów zimowych (klasyfikacji dokonuje sam N. U. T.) są utworzone lokalne urzędy kuracyjne i turystyczne. Zarząd Urzędu lokalnego jest wykonywany przez Komitet, w skład którego wchodzą: prezes, wybrany przez resztę członków i zatwierdzony przez N. U. T.; architekt lub inż. wskazany przez Urząd Depart.; lekarz z ramienia Min. Pracy i Zdrowia.; inż. leśny z ramienia Min. Rolnictwa i Dóbr Rządowych; burmistrz (wójt) i 1 osoba wyznaczona przez radę komunalną, oraz przedstawiciele: hoteli i pensjonatów; właścicieli will i domów; kupców i przemysłowców; biur handl. podróż.; pryw. stow. turyst.; zakładów kąpielowych i miejscowe rady lekarskie. Kierownikiem Urzędu lokalnego jest prezes, odpowiedzialny za administrację i aktywność Urzędu, który jest również organem wykonawczym decyzji komitetu lokalnego. Sekretarz magistratu (gminy) obejmuje kierownictwo biura i jest zarazem sekretarzem Komitetu. Biuro Urzędu lokalnego składa się z funkcjonariuszy administracji miejscowej, mianowanych przez burmistrza zgodnie z prezesem Urzędu lok. Komitet może przyznać urzędnikom dodatkowe wynagrodzenie nieprzekraczające 1/4 ich pensji. Do zakresu działania Urzędu lokalnego należy: kontrola hoteli, restauracji, pensjonatów i mieszkań, zarówno jeśli chodzi o czystość i komfort, jak i o taryfy; statystyka gości (dla N. U. T. i dla Instytutu Statystycznego); propaganda miejscowości, urządzenie i upiększenie miejscowości; budowa urządzeń sportowych; popieranie rozbudowy dróg i środków komunikacji; wydanie opinii przy układaniu planu zabudowy; pomoc dla inicjatywy prywatnej, oraz zlecony zakres działania. Każdy Urząd lokalny rozporządza swoim budżetem zatwierdzanym corocznie przez N. U. T. Dochody płyną z taks kuracyjnych i za widowiska (koncerty) publiczne, z subwencji, z darów i zapisów. Drugą grupą są dochody na mocy specjalnych rozporządzeń. Aktywność urzędów departamentalnych i lo-

kalnych jest dozorowana przez organy kontrolne, ustanowione przez N. U. T.

Inicjatywa prywatna może się swobodnie rozwijać będąc jedynie kontrolowana przez N. U. T. Prywatne stowarzyszenia turystyczne funkcjonują na podstawie niniejszej ustawy. Osobowość prawną uzyskują na podstawie prośby złożonej w N. U. T., który dozoruje ich działalność. Wszystkie te stowarzyszenia mogą grupować się w „Zjednoczeniu Tow. Turyst. w Rumunii“, w skład którego wchodzi delegat N.U.T. Biura i Tow. handl. podróżnicze turyst. muszą posiadać aprobatę N.U.T., a ponad to co roku muszą składać sprawozdanie z działalności i przedstawiać bilans. Kontrola hoteli, pensjonatów i restauracji polega na badaniu urządzeń i instalacji, czystości i komfortu a przedewszystkiem obowiązujących cen. Ustawa dosyć szczegółowo reguluje te kwestie, przewidując nakładanie grzywien i innych kar na opornych. Poza kontrolą, N. U. T. prowadzi również statystykę i propagandę hoteli i pensjonatów w Rumunii.

N. U. T. posiada monopol na pośrednictwo i opiniowanie przy udzielaniu pomocy państwowej dla instytucji prywatnych. Pomoc ta może polegać na: subwencjach, radach w kierunku technicznym, w formie dyrektyw, zwolnieniu od podatków schronisk, bezpłatnem odstępowaniu terenów pod budowę tychże, zniżkach grupowych na kolejach dla członków pryw. tow. turyst., wreszcie prawna ochrona schronisk, chat, ścieżek, znaków i innych urządzeń turyst., przy czym N. U T. ma prawo wydawania upoważnień sędziom pokoju w sprawach, przeciwko przestępcom tego rodzaju, grzywny zaś mają być przyznawane na korzyść N. U. T.

Z chwilą wejścia w życia niniejszej ustawy zostają zniesione: Centrala Komisji kąpielowo klimatycznych, Biuro Turystyczne, jak również wszystkie inne organizacje turystyczne państwowe, departamentalne i gminne z wyjątkiem odnośnej instytucji w M. S. Z. Inwentarz ich oraz archiwa przechodzą na własność N. U. T.

Zbigniew Tokarski.

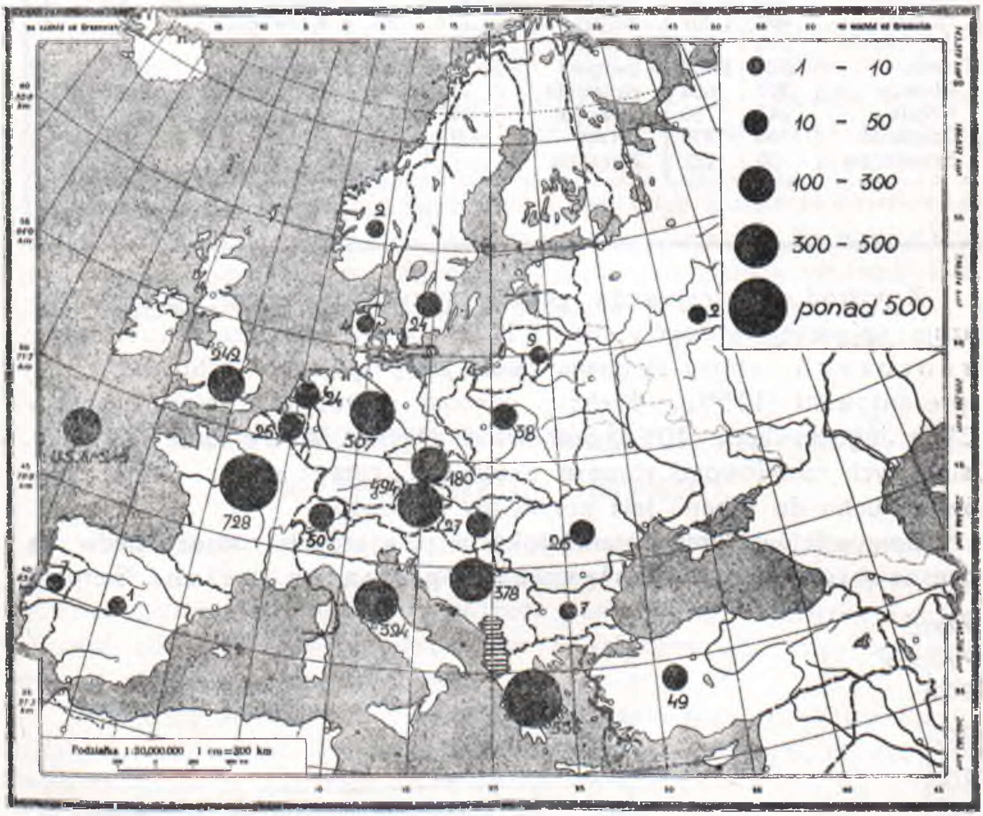
Ruch cudzoziemców w Albanii.

Albania unormowała sprawy turystyki przez założenie w dniu 25 września 1935 roku Państwowego Urzędu Turystycznego (L'Ente Nazionale di Turismo). Urząd, założony pod protektoratem księżniczki Maxide, otrzymał przewodniczącego w osobie ministra spraw wewnętrznych Cluza Juka. Zadaniem Urzędu jest czuwanie nad działalnością organizacyj turystycznych, populary-

zowanie i propaganda Albanii oraz ułatwianie turystom zwiedzania kraju.

Niedawno wprowadzona przez Urząd karta turystyczna zwalnia cudzoziemców od opłat wizowych. W ogóle od wiz zwolnieni są obywatele Szwajcarii, Italii, Lichtensteinu i Austrii. Grupy liczące ponad 5 osób mogą nabywać wizy zbiorowe, w wysokości ceny wizy pojedyńczej. Do ułatwień należy zaliczyć także brak kontroli dewiz.

Napływ cudzoziemców do Albanii w roku 1936.

Państwowy Urząd Turystyczny zajął się między innymi również statystyką turystyczną. Notowanie przyjazdów cudzoziemców wprowadzone zostało w Albanii w kwietniu 1936 roku. Okres kwiecień-grudzień 1936 wykazał 3.742 cudzoziemców o łącznej ilości noclegów 10.559, co stanowi przeciętnie 3 noclegi na osobę. Jest to więc ruch raczej krótkopobytowy lub tranzytowy. Mała popularność Albanii sprawiła, iż nie powstał dotychczas ruch wypoczynkowy.

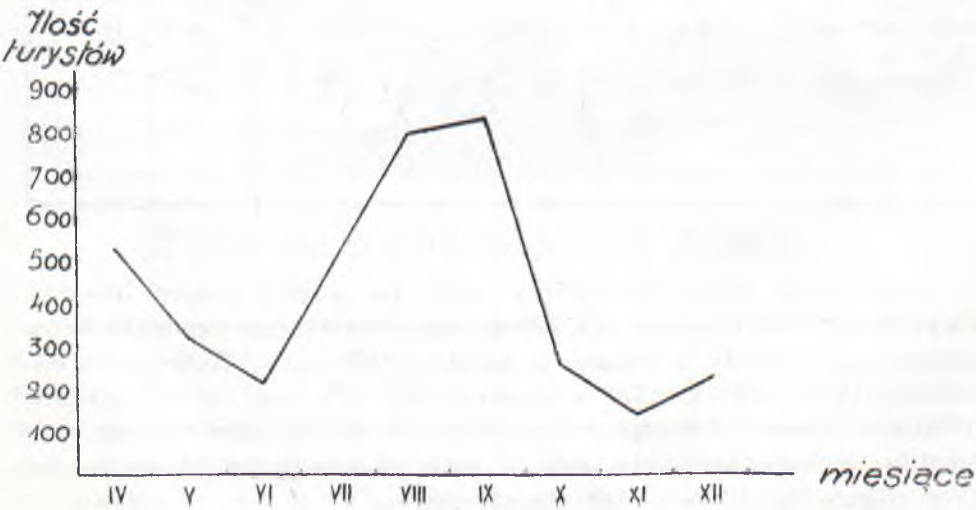
Poniżej zamieszczona tabela podaje nasilenie ruchu cudzoziemców za okres od kwietnia do grudnia 1936 r. wg poszczególnych państw:

TABELA Nr 1.

Państwo	Przyjechało	Noclegów	Państwo	Przyjechało	Noclegów	Państwo	Przyjechało	Noclegów
Francja	728	1.475	Turcja	49	134	Portugalia	7	7
Grecja	535	2.731	Polska	38	75	Dania	4	34
Austria	494	1.207	Węgry	27	75	Norwegia	2	4
Jugosławia	378	925	Rumunia	26	34	Z. S. R. R.	2	8
Italia	324	1.007	Belgia	25	36	Hiszpania	1	2
Niemcy	307	664	Holandia	24	53	U. S. A.	248	605
Anglia	242	768	Szwecja	24	63	Ameryka	1	1
Czechosł.	180	375	Litwa	9	10	Afryka	8	10
Szwajcaria	50	181	Bułgaria	7	26	Azja	2	7
						RAZEM	3.742	10.559

Z pośród obcokrajowców przybywających do Albanii, Grecy wykazują najwięcej noclegów, bo 5·1 na osobę. Są też oni tutaj po Francuzach, którzy stanowią około 20% ogólnego ruchu, najliczniej reprezentowani (14·5%). Większy odsetek stanowią również Austriacy (13%), Jugosłowianie (10%), oraz Włosi, Niemcy, Amerykanie i Anglicy. Osiem tych narodowości stanowi około 90% całego ruchu. Udział Polaków w ruchu do Albanii jest minimalny (38 osób).

Uprzywilejowanymi porami roku w przyjazdach cudzoziemców są wczesna wiosna oraz koniec lata i początek jesieni. Sierpień

i wrzesień otrzymują około 43% całego ruchu. Wykres i tabela nr 2 przedstawiają wahania miesięczne w przyjazdach cudzoziemców w 1936 roku:

TABELA Nr 2.

IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Razem
528	313	206	503	792	818	237	119	227	3.742

Znaczenie gospodarcze ruchu cudzoziemców dla Albanii jest duże. Jeśli przyjmiemy, że każdy turysta wydaje 15 zł dziennie, to otrzymamy kwotę 158.384 zł. Jeśli rozłożyć tę sumę na całą ludność Albanii, to na osobę przypada ponad 14 zł. Trzebą jednak wziąć pod uwagę, że bezpośrednio z turystyki korzysta tylko niewielki odsetek ludności, a więc dochód na osobę faktycznie jest kilkakrotnie wyższy. Dlatego ruch cudzoziemców w Albanii, 30-krotnie mniejszy niż w Polsce, odgrywa większą rolę gospodarczą niż u nas, gdyż zatrudnia stosunkowo większy odsetek ludności i dostarcza jej poważniejszych dochodów. Napływ ruchu cudzoziemców do Albanii z różnych państw europejskich, prócz zestawienia w tabeli, ilustruje przejrzyście załączona mapa.

Wilgat Tadeusz.

Ruch turystyczny na szlakach nariarskich w Beskidzie Śląskim.

Zagadnienie frekwencji na szlakach narciarskich w Beskidzie Śląskim jest częścią opracowania, obejmującego całe Karpaty. Beskid Śląski posiada stosunkowo bardzo silny ruch turystyczny narciarski, któremu sprzyja doskonałe zagospodarowanie turystyczne oraz mała odległość gór od wielkich skupień ludności.

Niniejszy artykuł jest pierwszą próbą ujęcia ruchu turystycznego na szlakach narciarskich. Ze względu na brak innej statystyki, opracowanie tego zagadnienia jest trudniejsze niż np. opracowanie ruchu na kolejach czy innych liniach komunikacyjnych, gdzie ilość sprzedanych biletów jest miarodajnym wskaźnikiem obciążenia poszczególnych odcinków.

Jako jedyny istniejący materiał posłużyły do niniejszego opracowania protokoły odznaki górskiej Polskiego Związku Narciarskiego, z okresu zimowego 1934/5. Wybrano ten sezon, gdyż ilość odznak wydanych w tym okresie stanowi cyfrę najwyższą (1.667 odznak) w pięcioleciu istnienia odznaki górskiej, na co wpłynęły głównie dobre warunki śnieżne. Odsetek turystów narciarzy ubiegających się o odznakę górską jest w stosunku do ogółu turystów bardzo mały, to też protokoły odznaki nie

przedstawiają dokładnego materiału dla oceny ogólnego ruchu narciarskiego. Dają jednakże dobry pogląd na zagadnienie, które ze szlaków wiodących na szczyty są bardziej niż inne uczęszczane przez narciarzy.

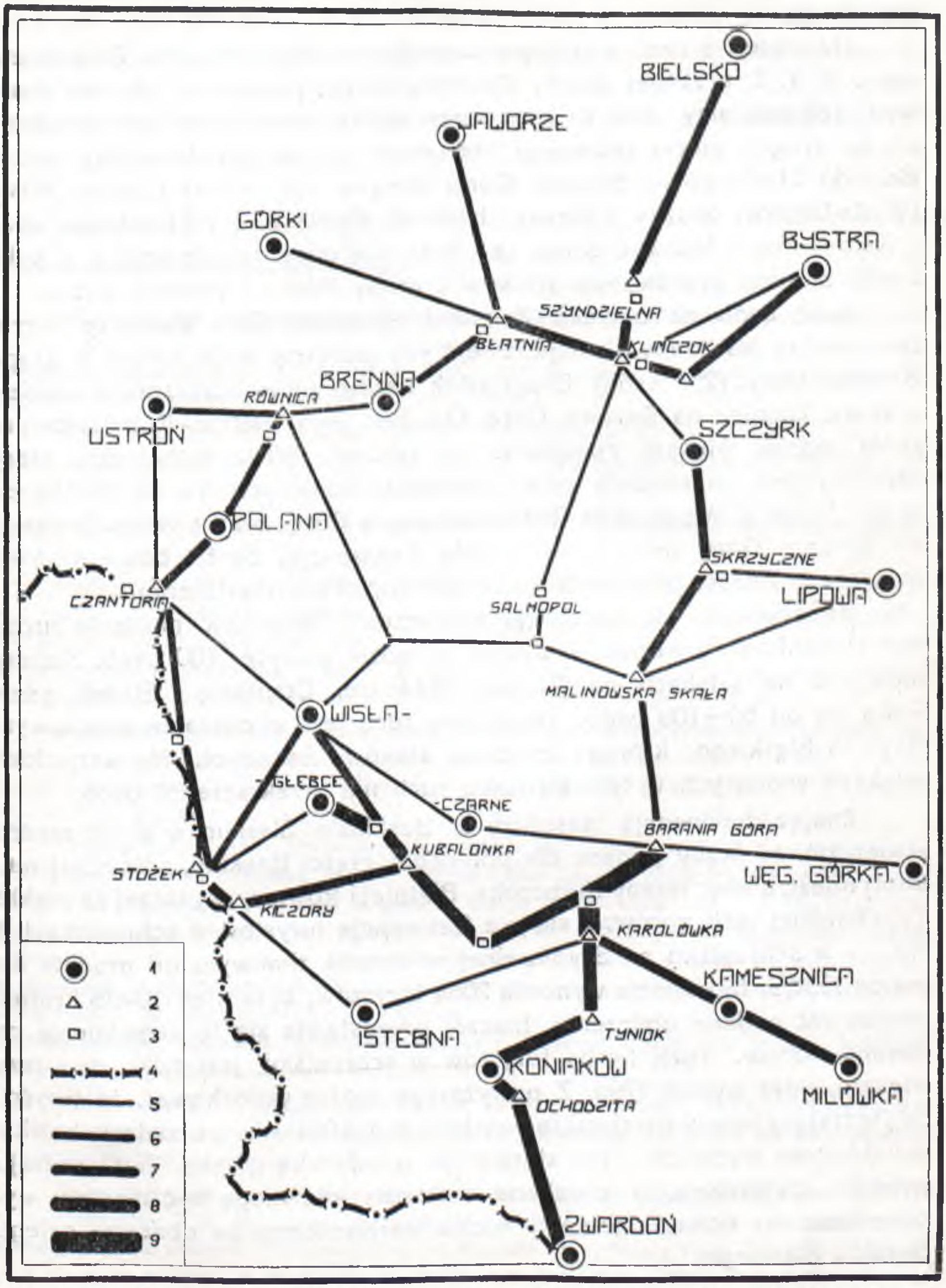
Do ubiegania się o odznakę dopuszczeni są wszyscy narciarze, a więc i niestowarzyszeni, udział ich jest wysoki (na 1667 ogółem — 669 niestowarzyszonych). Podstawą ubiegania się o odznakę są punktowane wycieczki i raidy, według oficjalnej listy. Obowiązuje zawsze osiągnięcie szczytu lub przełęczy, czy też przejście pewnej dłuższej trasy. Po każdej wycieczce ubiegający się przedkłada szczegółowy protokoł z wycieczki. Z tych właśnie formularzy obliczono ilość osób, które przeszły danym szlakiem narciarskim.

Podana niżej statystyka określa nasilenie ruchu narciarskiego w Beskidzie Śląskim wg. poszczególnych grup górskich i miejscowości wyjściowych.

Czantoria	
Ustroń	37
Polana	68
Wisła	29
Stożek	64
Stożek	
Wisła	52
Głębce	4
Kiczory, Kubalonka	142
Barania Góra	
Milówka	169
Koniaków	50
Zwardoń	152
Istebna	39
Kubalonka	258
Wisła (Biała Wisełka)	14
Malinowska Skała	54
Węgierska Górka	12
Kubalonka-Głębce	231
Kubalonka-Wisła	102
Malinowska Skała	
Salmopol	17
Skrzyczne	134
Lipowa	22
Skrzyczne	
Lipowa	18
Szczyrk	136
Klimczok	
Salmopol	13
Błatnia	127
Bielsko	186
Bystra	48
Szczyrk	57
Bystra, Magura	113
Błatnia	
Jaworze	84
Górki	10
Brenna	67
Równica	
Salmopol	8
Wisła	18
Polana	79
Ustroń	60

Naogół udało się określić liczbę narciarzy na szlakach turystycznych. Jeżeli jednak z jakiejś miejscowości prowadzi na jeden szczyt kilka szlaków, to obliczenia podają globalny ruch na wszystkich szlakach razem. Z tego powodu mapę wykonano w sposób schematyczny, łącząc miejscowości wyjściowe z punktami docelowymi. Natężenie ruchu od-

Ruch turystyczny na szlakach narciarskich w Beskidzie Śląskim.

Objaśnienie: 1. — punkty wyjściowe, 2. — szczyty górskie, 3. — schroniska, 4. — granica państwa, 5. — frekw. poniżej 50 osób, 6. — 50 do 100 osób, 7. — 100 do 200 osób, 8. — 200 do 500 osób, 9. — powyżej 500 osób.

dano grubością linii, które oznaczają główne kierunki narciarskich wędrówek.

Najsilniejszy ruch występuje na małym odcinku Barania Góra-schronisko P. T. T. u źródeł Wisły. Odcinkiem tym przeszło w okresie zimowym 768 narciarzy. Jest to szlak szczególniej uczęszczany, gdyż skupiają się tu drogi z pięciu głównych kierunków na najpopularniejszy szczyt Beskidu Śląskiego — Baranią Górę. Biegną tędy szlaki z doliny Wisły (Wisła-Głębce) Stożka i Kiczor, Istebnej, Koniakowa i Zwardonia, oraz z Kamesznicy i Milówki. Szlaki te cieszą się dużą popularnością, a kilka z nich stanowi przedłużenia szlaków z grupy Pilska i Wielkiej Raczy.

Ilość osób na odcinku Zwardoń — Barania Góra świadczy o tym że Zwardoń jest jednym z najważniejszych punktów wyjściowych w grupę Baraniej Góry. (252 osób). Drugi szlak bardzo silnie uczęszczany wiedzie z Wisły, Głębiec na Baranią Górę. Odcinek jego Głębce - Kubalonka posiada jednak większe obciążenie niż odcinek Wisła - Kubalonka, który używany jest przeważnie przez narciarzy udających się ze Stożka do Wisły. Szlaki z Węgierskiej Górki na Baranią Górę, oraz z Wisły-Czarnego na Baranią Górę mają bardzo małą frekwencję. Są to bowiem drogi męczące o dużych różnicach wzniesień (np. Magurka-Glinne).

Na szlakach wiodących na Skrzyczne i Klimczok nasilenie ruchu jest stosunkowo znaczne — wynosi wszędzie powyżej 100 osób. Słabszy ruch jest na szlakach na Błatnią, Równicę, Czantorię i Stożek, gdzie waha się od 50—100 osób. Najsłabszy ruch jest w obszarze środkowym Beskidu Śląskiego, którego centrum stanowi Salmopol. Na wszystkich szlakach wiodących w tym kierunku ruch nie przekracza 50 osób.

Znając frekwencję narciarzy w Beskidzie Śląskim w zimie można stwierdzić, że liczby podane dla północnej części Beskidu, położonej najbliżej miast, a więc tereny Klimczoka, Błatniej i Równicy, są raczej za niskie. Tym bardziej jeśli porówna się je z frekwencją turystów w schroniskach[1]) Np. — w schronisku na Szyndzielnej w okresie zimowym od grudnia do marca 1934/5, frekwencja wynosiła 2064 turystów, była więc 10-cio krotnie wyższa niż podane obliczenia. Inaczej przedstawia się to zagadnienie na Baraniej Górze. Tutaj liczba turystów w schronisku jest tylko dwa razy większa, gdyż wynosi 1794. Z powyższego można wnioskować, że turyści, odwiedzający tereny narciarskie położone w pobliżu miast, urządzają krótkie jednodniowe wycieczki i nie starają się o odznakę górską. Tego rodzaju wypadki stwierdzają, iż uzyskane materiały nie mogą być niestety wykorzystane do oceny ogólnego ruchu narciarskiego na obszarze całego Beskidu Śląskiego.

[1]) Frekwecję w schroniskach podano na podstawie obliczeń T. Chorabika. Praca Studium Turyzmu U. J. nr 5.

W każdym razie załączona mapa, wykonana na podstawie wyżej podanych cyfr pozwala na wyróżnienie szlaków bardziej uczęszczanych od rzadziej odwiedzanych, więcej atrakcyjnych od mniej interesujących, co może być wskazówką, dla planowej rozbudowy tras i ścieżek narciarskich na terenie Beskidu Śląskiego. *St. Milatowa.*

KRONIKA

Informacyjna służba śniegowa w Karpatach. Znajomość warunków śnieżnych i pogodowych w górach jest jedną z podstaw, które decydują o udaniu się uplanowanej wycieczki. Zastanawiamy się nad tym często, gdy w czasie wycieczki napotkamy na nieprzychylne warunki atmosferyczne i śniegowe.

U nas w Polsce, obiektywnie i ściśle, informuje o warunkach śnieżnych w górach Komunikat Śniegowy Towarzystwa Krzewienia Narciarstwa i Państwowego Instytutu Meteorologicznego.

Komunikat ten ukazuje się w Krakowie w formie biuletynu, co tydzień w piątki przez cały sezon zimowy.

Biuletyn wywieszany jest na ważniejszych stacjach kolejowych, w placówkach biur podróży, w sklepach sportowych, w hotelach i pensjonatach. Ogłaszany jest w piątki wieczorem przez radio z Krakowa na całą Polskę, a w sobotę rano ukazuje się na łamach prasy w Krakowie, Warszawie, w Katowicach i we Lwowie. Poza tym w tłumaczeniu niemieckim ukazuje się w prasie na niemieckim Górnym Śląsku.

Przybierający na sile zimowy ruch turystyczny i wypoczynkowy przyczynia się do stałego udoskonalania komunikatu śniegowego. W bieżącym sezonie zimowym opracowanie oraz sposób podawania wiadomości śniegowych i pogodowych zostały usprawnione i udoskonalone.

Szczegółowe dane meteorologiczne zbiera się z 190 punktów obserwacyjnych, rozmieszczonych na obszarze całych Karpat i Gór Świętokrzyskich. Obserwacje prowadzą stacje kolejowe położone w górach, stacje meteorologiczne P. I. M., wszystkie prawie schroniska i stacje turystyczne oraz placówki straży granicznej i gajówki lasów państwowych. Zorganizowana sieć obserwacyjna jest gęsta i z dużą dokładnością informuje narciarzy-turystów o warunkach śnieżnych i pogodowych w terenach narciarskich Polski. W treść kominikatu wchodzą: obserwacje nad wiatrami, temperaturą, zachmurzeniem, opadami, grubością pokrywy śnieżnej, grubością świeżo spadłego śniegu, oraz spostrzeżenia nad rodzajami śniegu.

Prócz obserwacyj zasadniczych, stacje położone w górach podają dane tyczące niebezpieczeństwa lawin, ośnieżenia skał oraz warunków śnieżnych na ważniejszych i piękniejszych zjazdach narciarskich.

Poza tym jako dodatek do komunikatu ukazuje się poradnik kolejowy L. P. T. oraz informator T. K. N. dla automobilistów podający wiadomości o warunkach kominikacyjnych na szosach Kraków-Zakopane-Morskie Oko, Nowy Targ-Czorsztyn-Szczawnica, oraz na szosach w Beskidzie Śląskim: Ustroń-Równica, Wisła-Kubalonka-Istebna.

W ten sposób zorganizowana narciarska służba śniegowa, podająca obiektywne wiadomości o warunkach śnieżnych i pogodowych w górach, obsługuje dobrze i zadawalą narciarzy z całej Polski. *Dr. W. M.*

Obserwatorium meteorologiczne w Tatrach. Z końcem stycznia br. odbyło się otwarcie pierwszego w Polsce obserwatorium meteorologicznego w Tatrach na Kasprowym Wierchu (1988 m). Górskie obserwatoria meteorologiczne posiadają prawie wszystkie państwa utrzymujące należycie zorganizowaną służbę meteorologiczną. Obserwatoria te oddają wielkie usługi tak nauce jak i szerokiemu ogółowi, a zwłaszcza lotnictwu, rolnictwu i turystyce.

W ostatnich latach dane z kilka stacyj meteorologicznych położonych w górach, z których Hala Gąsienicowa leży najwyżej (1550 m), dostarczyły wiele ciekawego materiału, nie wyjaśniły one jednak licznych interesujących zagadnień związanych z kształtowaniem się stanów pogody oraz warunków klimatycznych na obszarze gór. Stacje meteorologiczne położone w dolinach mają wtedy pełne znaczenie dla poznania klimatu w górach, jeśl isą uzupełniane obserwacjami ze szczytów górskich. Dlatego pomiary prowadzone w obserwatorium w Tatrach pozwolą na poznanie warunków klimatycznych szczytów Tatr, a pośrednio i Karpat Zachodnich.

Największe znaczenie będzie miało obserwatorium w Tatrach dla przewidywań pogody, dla których nie wystarczają obserwacje prowadzone na małych wysokościach i przy powierzchni ziemi. Stałe udoskonalanie się metod zmusza meteorologów do wykonywanie codziennych pomiarów wyższych warstw powietrza przy pomocy samolotów, balonów sondowych i pilotowych, latawców albo radiosond. Metody powyższe są bardzo kosztowne a nie mogą być często stosowane ze względu na złe warunki atmosferyczne. Rolę takich sondaży spełni właśnie najlepiej obserwatorium górskie w Tatrach.

Zjawiska meteorologiczne są zupełnie inne na wysokości 2000 m, niż na wysokości Nowego Targu, Krakowa czy Warszawy. W wyższych warstwach atmosfery tworzą się chmury, deszcze, oraz rozpoczynają się zmiany pogody. Szczyty Karpat Zachodnich i Tatr są dogodnymi punktami na górskie obserwatoria meteorologiczne, gdyż największa liczba zaburzeń atmosferycznych i towarzyszące im zmiany pogody przychodzą do nas z południowego-zachodu i z zachodu. Uruchomienie górskiego obserwatorium w Tatrach pozwoli niewątpliwie na znaczne ulepszenie przewidywań pogody dla lotnictwa, turystyki i rolnictwa.

Dodać należy, że poza normalną służbą meteorologiczną, obserwatorium będzie prowadziło regularne badania z zakresu fizyki atmosfery. Specjalną uwagę zwróci się na promieniowanie słońca i nieba. Poza tym będą prowadzone studia nad promieniowaniem ultra-fioletowym, oraz pomiary nad elektrycznością atmosferyczną.

Również wiele uwagi poświęci się badaniom nad właściwościami wiatru halnego, o którego przejawach na obszarze naszych gór wiemy dotychczas bardzo mało.

Dr W. M.

Nowa arteria komunikacyjno-turystyczna. W dniu 28 grudnia 1937 r. odbyła się w Żegiestowie Zdroju konferencja zwołana przez Urząd Wojewódzki Krakowski, w sprawie budowy odcinka drogi Piwniczna-Żegiestów-Muszyna.

Wymieniony odcinek jest częścią drogi karpackiej biegnącej od Cieszyna po Żabie. Trasa ta będzie jedną z najważniejszych dróg turystycznych w Polsce.

Budowa odcinka od Piwnicznej do Wierchomli jest już na ukończeniu, a obecnie przeprowadza się budowę drugiej części od Wierchomli do Żegiestowa, wykonując pomiary i studia na odcinku Zubrzyk - Żegiestów. Projekt budowy drogi na odcinku Zubrzyk - Żegiestów - Andrzejówka uwzględnia dwie alternatywy. Pierwsza przewiduje poprowadzenie drogi dnem doliny, względnie brzegiem Popradu wzdłuż rzeki i toru kolejowego. Natomiast drugą przewiduje poprowadzenie trasy stokami gór zamyka-

jącymi dolinę Popradu od strony północno-wschodniej, od Zubrzyka do góry tunelowej w Żegiestowie.

Celem konferencji było umożliwienie zainteresowanym czynnikom wypowiedzenia się w sprawie przyszłego kierunku trasy od Zubrzyka przez Żegiestów do Andrzejówki. Po referacie wygłoszonym przez Inż. M. Geislera wywiązała się ożywiona dyskusja, w której podkreślono, iż projektowana trasa ma decydujące znaczenie dla rozwoju Żegiestowa-Zdroju, zbudowanego nad brzegami Popradu na długości 7 km, przeważnie na stromych stokach górskich. Obecna droga będąca jedyną arterią komunikacyjną dla ruchu tranzytowego i miejscowego, naraża przebywających kuracjuszy i turystów na kurz i błoto, z drugiej natomiast strony, droga napełniona spacerującą publicznością nastręcza duże trudności komunikacyjne. Zwrócono uwagę, iż w wypadku prowadzenia drogi dołem, Żegiestów musiałby zrezygnować z wielu możliwości rozwojowych, a przemysł zdrojowiskowy poniósłby straty.

W toku dyskusji zwrócono uwagę na stan prawny drogi karpackiej, która obecnie jest zlepkiem dróg wojewódzkich, powiatowych, gminnych a nawet takich, które nie mają klasyfikacji. Wobec tego należałoby powziąć starania, by droga karpacka stanowiąca główną arterię komunikacyjno-turystyczną została sklasyfikowana jako droga conajmniej wojewódzka a nawet państwowa, aby uzyskać fundusze na jej przebudowę i konserwację.

Ustalono jednomyślną opinię, iż odcinek drogi od Zubrzyka do stacji Żegiestowa wsi należy prowadzić dołem.

Natomiast na odcinku drugim od stacji w Żegiestowie Wsi do Andrzejówki wypowiedziano się za wariantem górnym, dogodniejszym dla Żegiestowa Zdroju, gdyż trasa ta otwiera nowe tereny dla zabudowy, których Żegiestów posiada bardzo mało. Jedyny teren do zabudowy, położony w obrębie „Łopaty Polskiej“ może tylko w części zaspokoić potrzeby Żegiestowa. *Mgr. Tadeusz Chorabik.*

Ruch turystyczny we Francji. Według oficjalnych danych statystycznych przybyło w ubiegłym roku do Francji 900.000 turystów zagranicznych, z czego 788.000 zwiedziło paryską wystawę światową. Na pierwszym miejscu stoją Anglicy i Amerykanie. W porównaniu z rokiem 1936 frekwencja codziemców wzrosła o 112% we Francji.

Francuskie linie okretowe obsłużyły 204.000, podczas gdy w roku 1936 tylko 126.000.

Francuski kapital zainwestowany w przemyśle turystycznym wynosi 30 miliardów franków. Obroty w roku ożywionego ruchu turystycznego (1927) wzniosły tylko w przemyśle hotelarskim 8,5 miliarda franków, przy czym równocześnie zostało zatrudnionych około 250.000 urzędników i robotników.

Jak wpłynęły lata wielkiego kryzysu na ruch turystyczny we Francji, ilustruje niżej podane zestawienie:

Liczba turystów zagranicznych we Francji

Rok 1929	1,9 milion.
„ 1935	0,5 „

Stan przemysłu hotelowego, po raz pierwszy w roku 1937, od czasu wielkiego kryzysu poczuł istotną poprawę. Hotele paryskie i na Riwierze (Nicea) należą bezsprzecznie do tych, które w całej pełni wykorzystały ten napływ turystów. Natomiast hotele leżące na granicy hiszpańskiej nie odczuły większej poprawy. Ceny hotelowe w tym roku (1937), w związku z wielką drożyzną, zostały bardzo podwyższone. Od czerwca 1937 r., a więc od czasu otwarcia wystawy, wzrosły ceny w hotelach francuskich o 70—80%. Na podstawie danych, dostarczonych przez Francuski Związek Hotelowy, wzrosły koszty utrzymania o 90—100%. Po zamknięciu wystawy znalazł się francuski przemysł hotelowy w trudnym położeniu, które zostało między innymi wywołane walką o zachowanie normalnej liczby godzin pracy. Naogół można powiedzieć, że prze-

mysł hotelowy mimo zbawiennej obniżki franka i wystawy światowej nie osiągnął jeszcze stanu równowagi, z której został wytrącony w dobie wielkiego kryzysu światowego.

Z początkiem roku 1936 przystąpiono we Francji do gruntownej reorganizacji i zmian personalnych we francuskiej organizacji ruchu turystycznego, która obecnie nosi miano „Centre National d'Expansion Touristique (C. N. E. T.).

Otton Beiersdorf.

Niemcy — Sztucznie oświetlone tory narciarskie. W Altenbergu istnieje ciekawe urządzenie dla narciarzy. Znajduje się tu bowiem pole ćwiczebne oświetlone noca silnymi reflektorami. Jazda na nartach w świetle reflektorów daje całkiem nieznaną i nową emocję. Prace turystyczne w roku bieżącym przewidują przedłużenie obecnego zjazdu i oświetlenie nowej trasy specjalnymi reflektorami. *O. B.*

Szwajcaria — Centralny Ośrodek Meldunkowy. Szwajcarskie sfery turystyczne (Szwaicarski Związek Hotełowy i Szwajcarska Centrala Komunikacji) zawarły umowę z kilkoma większymi zimowiskami szwajcarskimi, dla wprowadzenia w tym sezonie zimowym tak zw. „Centralnego Ośrodka Meldunkowego o stanie pokoi hotelowych". Przyczyną powołania do życia tej instytucji, były nieprawdziwe informacje o stanie pokoi hotelowych w różnych zimowiskach szwajcarskich, przynoszące wielkie straty materialne i moralne.

W dniu specjalnych i wielkich imprez (n. p. w dniu 20 stycznia i 1 lutego) powinien każdy „Ośrodek Meldunkowy" danego zimowiska przesłać do „Centralnego Biura Szwajcarskiego Związku Hotelowego" w Bazylei — telegram o stanie pokoi hotelowych. „Centralne Biuro" zestawia wszystkie otrzymane dane razem i przesyła przedstawicielstwom „Szwajcarskiej Centrali Komunikacji" w kraju i zagranicą. Te z kolei komunikują otrzymane wiadomości poszczególnym zagranicznym biurom podróży. W ten sposób biura podróży różnych państw, mogą być doskonale poinformowane o stanie pokoi hotelowych w poszczególnych zimowiskach szwajcarskich. *O. B.*

Anglia — Nowości w przemyśle hotelowym. Z końcem bieżącego roku t. j. w 1938 r. otrzyma Londyn pierwsze hotele pozbawione hałasu ulicy. Pokoje tych hoteli będą miały okna h e r m e t y c z n i e z a m k n i ę t e a wietrzenie odbywać się będzie specjalnie skonstruowaną w e n t y l a c j ą umieszczoną na dachu danego hotelu. Wymiana powietrza odbywa się 45 razy na godzinę. Dotychczas jedynie hotel Berkeley posiada to urządzenie, bardzo ciekawe pod względem technicznym. *O. B.*

Japonia — Nasilenie ruchu turystycznego. Według urzędowej stat. japońskiej przybyło do Japonii w roku 1935 ogółem 42.629 cudzoziemców. Nie włączono do tej liczby 132.700 pasażerów, którzy tylko w przejeździe zatrzymali się w Japonii na kilka dni oraz 500.000 pasażerów poszczególnych statków przybijających do brzegów Japonii. Jeżeli chodzi o gospodarcze znaczenie turystyki w Japonii to w roku 1935 zostawili cudzoziemcy kwotę równą 96,019.000 Yen (w/g danych ministerstwa skarbu).

Z 42.629 turystów zagranicznych w roku 1935, zatrzymało się w Japonii na okres

mniej niż 14 dni	14.941
na okres 15 „	9.859
„ 3 miesięcy	17.899

Frekwencja różnych cudzoziemców zwiedzaiących Japonię przedstawia się następująco:

Chińczycy . .	14.260	Francuzi	894
Amerykanie .	9.111	Holendrzy . .	789
Anglicy . . .	7.293	Indowie . . .	729
Niemcy . . .	1.523	Filipińczycy . .	537
Rosjanie . . .	1,280	Kanadyjczycy . .	375
Inni	5.838		

O. B.

Spis ważniejszej literatury polskiej dotyczącej zagadnień turyzmu za lata 1930—1937.

R. 1930

Lenartowicz St. i Orłowicz M. — Sprawy Tatr, Rozwój Podhala i Zakopanego, Min. Kom. Warszawa.

Patkowski A. — Turystyka i krajoznawstwo, mies. „Ziemia" Warszawa.

Repeczko A. — O rozwój turystyki w Polsce, „Polska Gospodarcza" Warszawa.

Repeczko A. — Ruch turystyczny w latach 1923—1928, „Pol. Gosp." Warszawa.

Węgrzecki M. — Ruch turystyczny w Polsce, Zw. Pol. Tow. Tur. Warszawa.

Zaczyński E. — Gospodarcze znaczenie i gosp. postulaty polskich uzdrowisk, Pam. Pol. Tow. Balneologicznego T. IX. Kraków.

R. 1931.

Faecher S. — Organizacja pracy turystycznej i gospodarcze czynniki jej rozwoju, Izba Przem. Handl. Kraków.

Korczyński L. — Przesłanki gospodarcze ekspansji polskiego zdrojownictwa, Izba Przem. Handl. Kraków.

Sprawy turystyczno-uzdrowiskowo-gospodarcze w Krakowskiej Izbie Przem. Handlowej Kraków.

Starzyński S. — Sprawozdanie Komisji Międzyministerialnej dla zbadania zagadnień turystycznych w Polsce. Min. Skarbu Warszawa.

Starzyński S. — Znaczenie turystyki w życiu gospodarczym Polski, Izba Przem. Handl. Kraków.

Targowski Z. J. — Turystyka jako problem gospodarczy, Warszawa.

R. 1932.

Goetel W. — Turystyka w Polsce jako czynnik poprawy sytuacji gospodarczej. W. S. H. Kraków.

Korczyński L. — Klimat górski, Pam. Pol. Tow. Balneologicznego Kraków T. XI.

Lenartowicz S. i Orłowicz M. — Ankieta w sprawie Karpat Wschodnich, Min. Kom. Warszawa.

Leszczycki S. — Geografia turystyczna jako naukowe ujęcie zagadnień turystycznych, Pam. Pol. Tow. Baln. T. XII Kraków.

R. 1933.

Leszczycki S. — O metodach badania frekwencji kuracjuszy w uzdrowiskach, Pam. Pol. Tow. Baln. T. XII Kraków.

Leszczycki S. — Ruch letniskowy na Podhalu, Pam. Pol. Tow. Baln. T. XII, Kraków.

Praca Zbiorowa — Turystyka w życiu gospodarczym, „Prakt. Wiedza Gospod." Warszawa.

R. 1934.

Korczyński L. — Charakterystyka i geografia klimatu na ziemiach Polskich, Pol. Almanach Uzdrowisk Kraków,

Leszczycki S. — Badania nad sferą wpływów poszczególnych uzdrowisk, Wiad. Geogr. Kraków.

Leszczycki S. — Hipsometryczne położenie uzdrowisk w południowej Polsce, Pol. Almanach Uzdrowisk Kraków.

Leszczycki S. — W sprawie statystyki uzdrowiskowej, Pol. Almanach Uzdr. Kraków.

Mianowski H. i Leszczycki S. — Potrzeby ruchu uzdrowiskowo-turystycznego w Zachodnich Karpatach Polskich, Izba Przem. Handl. Kraków.

Mianowski H. — Znaczenie gospodarcze ruchu turystyczno-uzdrowiskowego w Polsce, Izba Przem. Handl. Kraków.

Polski Almanach Uzdrowisk — Wyd. Pol. Tow. Balneologicznego Kraków.

R. 1935.

Dziekoński T. — Biura podróży w zarysie historycznym i organizacyjnym, Pol. Biuro Podr. „Orbis" Warszawa.

Fularski M. — Turystyka jako dział gospodarki narodowej, Warszawa, j. w.

Fularski M — Zagadnienia ruchu turystycznego, Warszawa.

Leszczycki S. — Prawne podstawy oraz wzory statystyki uzdrowiskowo-turystycznej Pam. Pol. Tow. Balneologicznego Kraków T. XIV.

Nowotarski L. — Gospodarcze znaczenie uzdrowisk polskich, Pam. Pol. Tow. Balneologicznego Kraków, T. XIV.

Orłowicz M. — Turystyka w Karpatach Polskich, Min. Kom. Warszawa.

Wiśniewski S. — Współczesne postulaty polskiej polityki uzdrowiskowej, Pam. Pol. Tow. Balneologicznego T. XIV Kraków.

R. 1936.

Leszczycki S. — Regiony uzdrowiskowo-letniskowe w Polsce, Przegl. Zdr. Kąp. T. XXV Kraków.

Leszczycki S. — Zagadnienia turystyczne i letniskowe, „Przegl. Samorządowy" Kraków.

Orłowski Z. — Naukowe podstawy zdrojownictwa — Zdroje i Zdrojowiska polskie, Warszawa.

Związek Powiatów R. P. Instrukcja dla samorządowych komisyj leczniczo-turystycznych, Warszawa.

Min. W. R. i O. P. — Informator Wycieczkowy, Tom X.

R. 1937.

Fularski M. — Polska w międzynarodowym ruchu turystycznym, Warszawa.

Kawecka J. — Badania nad frekwencją kuracjuszy w uzdrowiskach wschodnio-karpackich, Prace Stud. Turyzmu U. J. nr. 2. Kraków.

Krzyżewski T. — Propaganda turystyki Lwowa, Lwów.

Leszczycki S. — Les regions de l'industrie balneaire et touristique en Pologne „Acta Balneologica Polonica" Kraków.

Leszczycki S. — Podhale jako region uzdrowiskowy, Prace Studium Turyzmu U. J. nr. 1. Kraków.

Leszczycki S. — Regiony turystyczne w Polsce, Rocznik I. K. C.

Leszczycki S. — Znaczenie gospodarcze ruchu uzdrowiskowo-turystycznego na Śląsku, Inst. Śląski Katowice.

Leszczycki S. — Współczesne zagadnienia turyzmu Komun. Stud. Tur. nr. 3, Kraków.

Leszczycki S. — Zagadnienia geografii turyzmu, Komun. Stud. Tur. nr. 2, Kraków.

Nawratilówna E. — Bibliografia turystyczna za rok 1936, Prace Stud. Tur. U. J. nr. 4. Kraków.

Orłowicz M. — Literatura turystyczna Polski. Warszawa.

Związek Pow. R. P. — Jak urządzić letnisko? Warszawa.

Związek Uzdr. Pol. — Uzdrowiska Polskie, Warszawa.

Liga Popierania Turystyki — Biuletyn Komisji Studiów LPT. Kraków, tom. I.

Liga Popierania Turystyki — Dwa lata pracy dla turystyki masowej, Warszawa.

Wł. Mt.

Wzory kartotek dla rejestracji osobliwości i atrakcyj turystycznych.

Kartoteka nr 1.

1 Symbol:	2 Przedmiot:
3 Województwo:	9 Opis:
4 Powiat:	
5 Gmina:	
6 Miejscowość, właściciel:	10 Literatura:
7 Sposób ochrony:	11 Fotografie:
8 Wiadomość pochodzi z:	12 Dojazd:

Wzór kartoteki zabytków przyrody, na podstawie rejestru Biura Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

Kartoteka nr 6.

1 Symbol:	2 Przedmiot: ruiny zamku
3 Miejscowość: Kazimierz n|Wisłą	9 Opis, historia oraz stan obecny: Z zamku, postawionego za czasów króla Kazimierza Wielkiego, pozostały tylko ruiny, wznoszące się malowniczo na wzgórzu nad miastem. Niegdyś otoczony murem ze strzelnicami i ozdobiony attyką, parokrotnie niszczony i odbudowywany, został ostatecznie przez Austriaków pozbawiony ozdobnych części w r. 1806. Ruiny są dobrze zachowane i wyglądają imponująco.
4 Gmina: Kazimierz n|Wisłą	
5 Powiat: Puławy	
6 Województwo: lubelskie	
7 Dojazd: st. kol. Puławy — 17 km przystań żeglugi parowej w miejscu	
8 Warunki zwiedzania: godz. wstęp.	
10 Literatura: 46, 60	
11 Uwagi: fot. 471|XI. 652|XI.	

Wzór kartoteki pałaców, zamków dworów, oraz ruin większych gmachów.

Biura oraz Instytucje zajmujące się gospodarką turystyczną winny swe prace opierać na dokładnej rejestracji osobliwości i atrakcyj turystycznych w obszarach swej działalności. Załączone wzory wprowadzone zostały do kartotek Studium Turyzmu U. J. oraz Komisji Studiów L. P. T. Sprawie rejestracji osobliwości i atrakcyj turystycznych poświęcimy w najbliższym numerze specjalny artykuł.

PRZEGLĄD LITERATURY

WIERCHY. Rocznik poświęcony górom i góralszczyźnie. Organ Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego. Kraków 1937. Rok XV (ogólnego zbioru roczników P. T. T. Tom 53). Rocznik ten przynosi szereg ciekawych artykułów, poświęconych w przeważnej mierze górom polskim. W swych wspomnieniach o dawnym Zakopanem Wacław Anczyc przedstawią Zakopane w początkach lat siedemdziesiątych. Po artykule Antoniego Mikulskiego o Adamie Asnyku, Tadeusz Malicki opowiada szereg gadek myśliwskich, które jako niedobitki ocalały w chatach góralskich. W następnym artykule Jerzy Młodziejowski przedstawia prace, dokonane nad zbadaniem Morskiego Oka. Wspomnienia z wędrówki po Karpatach Wschodnich daje Władysław Krygowski. Ostatnie artykuły zawierają rozprawę Jerzego Kondrackiego o Karpatach Marmaroskich i sprawozdanie z drugiej wyprawy w Andy, zredagowane przez Jana Szczepańskiego. W obszernej kronice znajdują się rozprawy Walerego Goetla o ochronie przyrody i Jerzego Kondrackiego o orograficznym podziale Karpat między Prutem, Cisą i Czeremoszem, oraz szereg notatek o badaniach naukowych w górach. Jak zwykle w kronice Wierchów oddzielne miejsca zajmują: ochrona przyrody, Polskie Towarzystwo Tatrzańskie, alpinizm i taternictwo, przyczynki krajoznawcze i ludoznawcze, oraz piśmiennictwo i inne. Rocznik zawiera kilka ciekawych map, oraz wiele dobrych fotografii. Redakcja: prof. W. Goetel i J. A. Szczepański. *T. Wt.*

POLSKA. Przegląd Turystyczny Ligi Popierania Turystyki i Polskich Kolei Państwowych. Zima 1937/38. Redakcja Dr Adam Zieliński. Wydawnictwo wielojęzyczne (tekst polski, francuski, angielski, niemiecki), wy onane motodą rotograwiurową. Przegląd ten, zapomocą krótkich opisów i pięknych fotografii, zaznajamia z najważniejszymi ośrodkami turystycznymi w Polsce. Dodatek obcojęzyczny informuje o sposobach podróżowania i warunkach pobytu w Polsce. Wydawnictwo, które wyglądem i układem przypomina włoskie „Italia“, spełnia w zupełności swą rolę reprezentacyjnego organu propagandowego Polski. *T. W.*

Rocznik Ziem Wschodnich — 1938. Ilustrowany, z mapą administracyjno-komunikacyjną Ziem Wschodnich w podz. 1 : 2,500.000 — Warszawa rok IV. Wyd. Zarządu Główn. Tow. Rozwoju Ziem Wschodnich pod red. Rühlego Edwarda, str. 266, cena 1 zł.

Wydawnictwo to przekształcało się stopniowo z dawnego Kalendarza na Rocznik Ziem Wschodnich, który nie tracąc charakteru książki popularnej, stał się źródłowym zbiorem wiadomości o ziemiach wschodnich. Rocznik ostatni porusza szereg nowych zagadnień wśród których kilka przedstawia wartość dla turystyki, jak n. p.:

Puczyński Kazimierz — Drogi wodne na Polesiu, s. 93—97.
Stopczyk Wojciech — Stulecie Druskiennik, s. 180—188.
Haliczer Józef — Brzeżańszczyzna jako teren turystyczny, s. 189—19. *E. N.*

Informacyjny Kalendarz Narciarski na sezon 1937/38. Kraków, rok X. wyd. Polskiego Związku Narciarskiego pod red. Faechera St., s. 310. Nowy Kalendarz, cieszący się jak zwykle dużym zainteresowaniem, składa się z kilku działów. Podaje wiele informacyj organizacyjnych i sportowych, wśród których najciekawszy jest dział ogólny. Składają się na niego informacje o zimowiskach w Karpatach, o schroniskach, szczytach i przełęczach karpackich, wskazówki praktyczne orientacji w terenie, pogodoznawstwo dla narciarzy, komunikat śniegowy T. K. N., warunki tanich przejazdów do zimowisk oraz sprawę przekraczania granicy. Strona zewnętrzna kalendarza (format, druk) bez zarzutu. *E. N.*

Prenumerata roczna złotych 5·00. Cena pojedynczego numeru 0·50.

Wydawca: **Studium Turyzmu U. J.** — Redaktor odpow.: **Dr Stanisław Leszczycki.**

Adres Redakcji i Administracji: **Kraków, Grodzka 64.**

Drukarnia Bratniej Pom. Medyków U. J. w Krakowie

SPIS TREŚCI: nr. 1/2

Od Redakcji

Mjr Mieczysław Fularski — Znaczenie afiszu, fotografii i filmu w propagandzie turystycznej.
Dr Stanisław Leszczycki — Ruch uzdrowiskowo letniskowy w Polsce.
Mgr Nawratilówna Elfryda — Organizacja Ruchu Turystycznego w Niemczech.
Zbigniew Tokarski — Podstawy prawne turystyki w Rumunii.
Wilgat Tadeusz — Ruch cudzoziemców w Albanii.
St. Milatowa — Ruch turystyczny na szlakach narciarskich w Beskidzie Śląskim.

Kronika

Informacyjna służba śniegowa w Karpatach.
Obserwatorium meteorologiczne w Tatrach.
Nowa arteria komunikacyjno-turystyczna.
Ruch turystyczny we Francji.
Niemcy — Sztucznie oświetlone tory narciarskie.
Szwajcaria — Centralny Ośrodek Meldunkowy.
Anglia — Nowości w przemyśle hotelowym.
Japonia — Nasilenie ruchu turystycznego.

Poradnik Techniczny

Spis ważniejszej literatury polskiej dotyczącej zagadnień turyzmu za lata 1930—1937.
Wzory kartotek dla rejestracji osobliwości i atrakcyj turyst.

Przegląd literatury

Wierchy.
Polska.
Rocznik Ziem Wschodnich.
Informacyjny Kalendarz Narciarski na sezon 1937/38.